

Haçlı Seferlerinin Görgü Tanığı Bahâeddin İbn Şeddâd'ın “en-Nevâdirü's-sultâniyye ve'l-mehâsinü'l Yûsufiyye” Adlı Eserinde Akkâ Savaşları”

Akka Wars in the Literary work, “en-Nevâdirü's-sultâniyye ve'l-mehâsinü'l Yûsufiyye” by Bahaeddin Ibn Seddad, Who Eyewitnessed the Crusades

Fatma ÇAPAN*

Öz

Doğu Roma İmparatoru I. Aleksios Komnenos Türkleri Anadolu'dan atmak için büyük bir ordu kurmak amacıyla batıdan ücretli askerler talep etmiştir. Bu talebi büyük bir fırsat olarak gören ve Hristiyan dünyasının tek lideri olmak isteyen Papa II. Urbanus ise Kudüs'teki Hristiyanların Müslümanlar tarafından zulme uğratıldığı gerekçesiyle Haçlı Seferleri çağrısı yapmıştır. Bu çağrı üzerine yapılan I. Haçlı Seferi sonunda Urfa, Antakya, Kudüs gibi önemli stratejik bölgelerde haçlı kontlukları kurulmuştur. Ancak Sultan Selâhaddin Eyyubî Hittin Savaşı ile 2 Ekim 1187 tarihinde Kudüs'e girmeyi başarmış ve 88 yıl süren haçlı hakimiyetine son vermiştir. Bu durum batıda oldukça büyük bir şok ve korkuya neden olmuştur. Bunun üzerine Kudüs'ün ele geçirilmesi için Papa VIII. Gregorius tarafından yeni bir haçlı seferi çağrısı yapılmıştır. Bu çağrıya Almanya, Fransa ve İngiltere kralları olumlu cevap vererek yola çıkmıştır. Ancak Alman Kralı Friedrich Barbarossa yolda hayatını kaybetmiş ve orduları dağılmıştır. İngiltere ve Fransa kralları ise aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle dört yıl sonra sefere çıkabilmiştir. Doğudaki haçlılar ise Kudüs'ü yeniden ele geçirmek için mücadelelerine devam etmiştir. Bu sırada Kral Guy tarafından Kudüs'e giden yolda önemli bir liman kenti olan Akkâ ele geçirilmeye çalışılmıştır. Sultan Selâhaddin şehri korumak için başlangıçta haçlılara karşı başarılı mücadeleler vermesine rağmen Fransa ve İngiltere krallarının yardımı gelmesiyle güçlenen haçlı orduları karşısında başarı elde edememiştir ve Akkâ şehri yeniden haçlıların eline geçmiştir.

Anahtar Kelimeler: Haçlılar, Kudüs, Akkâ, Selâhaddin Eyyubî.

Abstract

Eastern Roman Emperor Alexios I Komnenos requested wage soldiers from the West to build a large army to expel the Turks from Anatolia. Pope II Urbanus, who wanted to turn this demand into a great opportunity and become the sole leader of the Christian World. Urbanus, on the other hand, called for the Crusades on the grounds that Christians in Jerusalem were persecuted by Muslims. Crusader counties were established in important strategic regions such as Urfa, Antakya and Jerusalem at the end of the 1st Crusade made upon this call. However, Sultan Selâhaddin Eyyubî succeeded in entering Jerusalem on October 2, 1187 after the Battle of Hattin and ended the crusader rule that lasted for 88 years. This situation caused a great shock and fear in the West. Thereupon, Pope VIII Gregorius for capture of Jerusalem. A new crusade was called by Gregorius. The kings of Germany, France and England responded positively to this call. However, the German King Friedrich Barbarossa died on the way and his armies disintegrated. The kings of England and France, on the other hand, were able to embark on the expedition four years later due to the disagreements between them. Crusaders in the east continued their struggle to recapture Jerusalem. Meanwhile, on the way to Jerusalem, Akkâ, an important port city, was tried to be captured by King Guy. However, although Sultan Selâhaddin had initially fought against the crusaders to protect the city, he could not achieve success against the crusader armies that got stronger with the help of the kings of France and England, and the city of Akkâ was captured by the crusaders again.

Keywords: Crusaders, Jerusalem, Akkâ, Selâhaddin Eyyubî.

Giriş

Roma İmparatorluğu tarihi boyunca doğu sınırlarından gelen tehditleri bertaraf etmek için büyük mücadeleler vermiştir. İmparatorluğun ikiye ayrılmasından sonraki süreçte de bu durum devam etmiştir. Suriye, Mısır, Filistin gibi önemli topraklarını korumak için öncelikle Sasanilerle mücadele eden Doğu Roma İmparatorluğu daha sonra bu topraklarda Müslüman Arapların tehditlerine maruz kalmıştır. İslam dünyası içerisinde çıkan dini-siyasi tartışmalar zaman zaman bu tehlikeyi ortadan kaldırmasına rağmen Müslümanlara karşı önemli bir başarı elde edilememiştir. Nitekim Abbasi Devleti üzerinde Şii Fatimî ve Şii Büveyhoğullarının baskısının arttığı dönemde Büyük Selçuklu Devleti'nin kurulması sunni İslam dünyası adına

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, capan@gantep.edu.tr

olumlu bir gelişme olmuştur. Tuğrul Bey döneminden başlayarak Abbasi Halifeleri ve Selçuklu hükümdarları arasında yapılan anlaşmalar Büyük Selçuklu Devleti'nin İslam dünyasının dini liderleri olan halifeleri arkasına alarak manevi bir güç kazanmasına ve kısa zamanda binlerce Müslümanın desteğini almasına neden olmuştur¹. Askeri anlamda zaten güçlü olan Selçuklu Türkleri bu manevi güç sayesinde hızlı bir şekilde ilerleme fırsatı yakalamıştır. Kendilerine yeni yurtlar bulmak için Turan'dan İran'a inen Türk boyları bu özgüven içinde akın akın batıya doğru yani bugünkü ebedi Türk yurdu Anadolu'ya ilerlemeye başlamıştır. 1071 Malazgirt Zaferi ise Anadolu'nun kapılarını sonuna kadar Türklere açmıştır. Bu gelişmeler Türk dünyası adına olumlu iken Doğu Roma İmparatorluğu adına doğu sınırlarında bir daha karşısında asla başarı elde edemeyecekleri yeni bir düşman edinilmesi anlamına gelmiştir. Bu nedenle Doğu Roma İmparatorluğu'nun bundan sonraki tek hedefi Anadolu'ya girmelerini engelleyemedikleri Türkleri Anadolu'dan atmak ve Anadolu'da çöken hakimiyetlerini yeniden tesis etmek olmuştur². Bu durumda öncelikle İmparator VII. Mikhail Dukas(1071-1078) döneminde batıdan Papa VII. Gregorius'tan yardım istenmiştir³. Nitekim bahsi geçen dönemde Süleymanşah 1075 yılında İznik'i ele geçirerek Anadolu'da Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurmayı başarmıştır. 1081-1118 yılları arasında Doğu Roma İmparatorluğu tahtının başındaki İmparator Aleksios Komnenos başlangıçta Süleymanşah ile 1081 Dragon Suyu Anlaşmasını yaparak onun hakimiyetini tanımak zorunda kalmıştır⁴. Ancak sonrasında diğer imparatorlar gibi Aleksios Komnenos da Türkleri Anadolu'dan atmak için elinden geleni yapmıştır. Bu amacını gerçekleştirmek için güçlü bir ordu kurmak isteyen İmparator Papa II. Urbanus'tan(1088-1099) ücretli asker talebinde bulunmuştur⁵.

Papa II. Urbanus ise Hıristiyan dünyasının tek lideri olmak için bu teklifi kendi menfaatine uygun olarak değerlendirmiştir. Aynı zamanda Türklerin İstanbul'u ele geçirmesi onların batıya ilerleyişini kolaylaştıracağı için Avrupa'nın da Türkleri önemli bir tehdit olarak görmesine neden olmuştur. Diğer yandan Papa'nın bu ücretli asker talebine olumlu cevap vermek için sosyo-ekonomik nedenler de söz konusuydu. Avrupa'nın feodalleşmesi ve bu süreçte Avrupa insanının toprağa bağlı köleler haline dönüşmesi, ekonomik yoksunluk içinde bulunması nedeniyle din adamlarına ve siyasilere karşı biriken toplumsal kin ve nefretin yönünün değiştirilmesi gerekliliği çok açık bir şekilde ortadaydı. Bu nedenle Papa tarafından Kudüs'te Hıristiyanların Müslümanlar tarafından zulüm gördüğü gerekçesiyle, Hıristiyan din kardeşlerine yardım edilmesi çağrısında bulunulmuştur. Bu çağrı yapılırken doğudaki nehirlerden sütler ve ballar aktığı da söylenerek insanların ekonomik nedenlerle de doğuya yönelmesi sağlanmıştır⁶.

1096 yılından 1291 yılına kadar dokuz büyük Haçlı Seferi düzenlenmiştir. Bu seferler sırasında Urfa, Antakya, Kudüs, Trablus ve İstanbul'da devletler kuran Latin Batı dünyası yakın doğuya yerleşmek ve bu topraklardaki varlıklarını devam ettirmek için çaba harcamıştır. Ancak bu süreçte karşılıklarını Türkiye Selçuklu hükümdarları başta olmak üzere Yakındoğu ve Ortadoğuda hüküm süren diğer hükümdarlar çıkararak onlara oldukça güç anlar yaşatmıştır. Bunlardan biri de Eyyubîlerin büyük hükümdarı Sultan Selâhaddin'dir. Sultan Selâhaddin'in

¹ Abdullah Bayındır, *Selçuklularda Saltanat Mücadeleleri*, Hiperyayın, 2020, s.170.

² Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, (35), İstanbul, 1994, s. 67.

³ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul, 1969, s. 215.

⁴ Anna Komnena, Alexiad(Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi), (Çeviren:Bilge Umar), İnkılâp Kitapevi Yay., İstanbul, 1996, s. 124-125; Abdullah Bayındır, Türkiye Selçukluları Kurulu Dönemi Kutalmışoğlu Süleyman-Şah (1075-1308), *Akademik Matbuat Dergisi*, 2(2) Kasım/November 2018, s. 23.

⁵ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötüken Yay., İstanbul, 2016, s.128;Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1999, s. 333-334.

⁶ Demirkent, 69-70.

babası Necmeddin Eyyûb, Zengiler döneminde devlet hizmetinde bulunmuş olup Haçlılara karşı mücadelesinde İmameddin Zengi'nin sağ kolu olmuştur. Bu savaşlar sırasında İmameddin Zengi H.534/M.1140 yılında ele geçirdiği Baalbek şehrini Necmeddin Eyyûb'a ikta etmiştir. Necmeddin Eyyûb, Nureddin Zengi⁷ döneminde ise H.549/M.1154 yılında Dımaşk valiliğine getirilmiştir⁸. Bu yıllarda Necmeddin Eyyûb'un oğulları da genç emirler arasına katılmış Selâhaddin Eyyûbi, Nureddin Zengi'nin en büyük yardımcılarından biri olmuştur. Nureddin Zengi'nin H.569/M.1174 yılında ölümünden sonra yerine çocuk yaştaki oğlu el Melikü's Salih İsmail(الملك الصالح إسماعيل) geçmiş⁹ ve devletin idaresi valiler arasında paylaşılmıştır. Bu sırada İslam dünyası içinde çıkan kavgaları kazanan Selâhaddin Eyyûbi H.578/M.1183 yılında Haleb'i, H.581/M.1186 yılında Musul'u hakimiyeti altına alarak islam birliğini yeniden sağlamayı başarmıştır¹⁰. Bundan sonraki süreçte ise Haçlıları Ortadoğu'dan atmak için büyük mücadeleler vermiştir. Çalışmamıza konu olan bu dönemde olayların önemli görgü tanığı olan ve Sultan Selâhaddin'in neredeyse her an yanında bulunan İbni Şeddâd'ın kaleme aldığı "en-Nevâdirü's-sultâniyye ve'l-mehâsinü'l Yûsufiyye" adlı eserinin ışığında Akkâ savaşları sırasında yapılan mücadeleler anlatılacaktır.

Haçlı Seferlerinin Başlaması ve Hittîn Savaşı'na Kadar Yapılan Savaşlar

Doğu Roma İmparatoru Aleksios Komnenos'un(1081-118) Avrupa'dan ücretli asker talep etmesi üzerine yapılan Haçlı Seferleri çağrısı sonunda ilk öncü birlikleri 1096 yılı Mayıs ayında harekete geçmiştir. Keşiş Pierre l'Ermite önderliğinde gelen bu öncü birlikler Sultan I. Kılıçarslan'ın başarılı hamleleriyle neredeyse yok edilmiştir. Ancak bu öncü birliklerin imhasının ardından daha fazla hırslanan Haçlılar bu kez çok daha kalabalık bir şekilde sayıları 300.000 ile 600.000 arasında olmak üzere yola çıkmışlardır¹¹. Bu Haçlıların gerçek niyetlerinin Doğu Roma'ya yardım etmek olmadığını anlayan İmparator Aleksios Komnenos onlara vasallık yemini ettirmiştir. Bu yemine göre eskiden Doğu Roma İmparatorluğu'na ait olan topraklar Türklerden alınınca imparatora teslim edilecek, imparatorluk sınırlarının dışında kurulan Haçlı Devletleri de Doğu Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetini tanıyacaktı. Buna karşılık Doğu Roma İmparatorluğu da bu orduların tüm ihtiyaçlarını karşılayacak ve yanlarına Doğu Roma askerlerini verecekti. 1097 yılında öncelikle Türkiye Selçuklu başkenti İznik'i ele geçirmeyi başaran Haçlılar, Urfa, Antakya, Kudüs gibi önemli şehirleri ele geçirerek buralarda Haçlı Devletleri kurmuştur. I. Haçlı Seferi sonunda ele geçirilen Kudüs ve diğer toprakları ellerinde tutmak isteyen Haçlılar buralardaki hakimiyetlerini güçlendirmek için 1101 yılında üç büyük Haçlı ordusunun doğuya doğru yola çıkmasını sağlamıştır¹². Ancak bu kez birinci seferdeki gibi şanslı olmayan Haçlı ordularının büyük çoğunluğu imha edilmiştir. Türk kuvvetleri karşısında yenilgiye uğrayan bu orduların liderleri Kudüs'e kaçarak canlarını zor kurtarmıştır. 1101 yılında haçlılara karşı kazanılan bu zafer Anadolu'nun Türk yurdu olduğunun batılılara ispat edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu zafer

⁷ Nüreddin Mahmud Zengî dönemi hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ebru Altan, "Haçlılara Karşı Mücadelenin Önde Gelen Liderlerinden Nüreddin Mahmud b. Zengî(1146-1174)" (*Türk Tarihinde Lider ve Liderlik Anlayışı*), Editör.A.Arslan, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi*, İstanbul, 2014, s. 33-44.

⁸Ramazan Şeşen, *Kudüs Fatihî Selâhaddin Eyyubî*, Yeditepe Yay., İstanbul, 2016, s. 26.

⁹ İbn Şeddâd Bahâeddin, "en-Nevâdirü's-sultâniyye ve'l-mehâsinü'l Yûsufiyye", Hindawi Eğitim ve Kültür Vakfı Yay., Kahire,2015, s. 33.

¹⁰ Daha geniş bilgi için bkz. Şeşen, s. 53-90.

¹¹ Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 128.

¹² Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, II., (Çeviren:Fikret Işıltan), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara,1992, s. 15-18; *Urfa'lı Mateos Vekayinamesi(952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli(1136-1162)*, (Çeviren:Hrant D. Andreasyan), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2000, s. 215-216.

Türklerin I. Haçlı seferinde zayıflayan öz güvenlerinin yerine gelmesini sağlarken yenilmez Haçlı Şövalyesi imajının da yıkılmasına neden olmuştur¹³.

1144 yılında Urfa'nın yaklaşık elli yıl Haçlı hakimiyetinde kalmasından sonra Musul Atabeyi İmâmeddin Zengi tarafından ele geçirilmesi Haçlılar arasında büyük bir şoka neden olmuştur¹⁴. Nitekim I. Haçlı Seferi'nden sonra kurulan ilk Haçlı Devleti son bulmuştur. Urfa'dan sonraki hedefin Antakya olduğu çok açıktı ve I. Haçlı Seferi'nin kazanımları elden çıkmaya başlamıştır. Bu durum 1101 Haçlı Seferi'nden sonra duraklayan Haçlı yürüyüşünün yeniden başlamasına sebep olmuştur. Doğu'dan gelen acil yardım çağrıları üzerine Fransa Kralı VII. Louis ve Alman Kralı Konrad 1147 yılı Mayıs ayında ordularıyla beraber yola çıkmıştır¹⁵. Ancak büyük umutlarla yola çıkan ve II. Haçlı Seferi'ni başlatan bu ordular Anadolu'da ve Suriye'de büyük mağlubiyetler almıştır. Bunun üzerine Haleb hükümdarı Nüreddin Mahmud Zengî'nin Suriye bölgesinde nüfuzu iyice artmıştır¹⁶. Urfa'yı kaybettikten sonra Fırat'ın batısında Tell-Başir mevkinde hüküm sürmeye çalışan eski Urfa Kontu II. Joscelin, Nüreddin Mahmud Zengî'den ateşkes istemek zorunda kalmıştır¹⁷. Böylece Antakya Prinkepsliği'nin durumu daha zor bir hal almıştır. Nüreddin Mahmud Zengî bu durumu fırsat bilerek Antakya'ya doğru ilerlemiş ve Âsi Nehri civarındaki birçok yeri, 26 Temmuz 1149'da da Harîm ve Efâmiye'yi zaptetmiştir. 1149 yılı kış aylarında Sultan Mesûd ve Nüreddin Mahmud Zengî arasında sıkışan Joscelin 1150 yılında Antakya'ya gitmek üzere yola çıkmışken Tell-Başir bölgesinde bir Türkmen grubunun pususuna düşerek esir alınmış ve dokuz yıllık esaret hayatından sonra ölmüştür¹⁸. Onun yerine geçen eşi Kontes Beatrice ise bir miktar altın karşılığında Tell-Bâşir, Samsat, Ayntâb, Dülük ve Râvendan kalelerini Doğu Roma İmparatorluğu'na teslim etmiştir. Ancak Türkler bu bölgedeki hücumlarına devam etmiştir. 1151 yılında Nüreddin Mahmud Zengî Tell-Bâşir ve Râvendan kalelerini zaptetmiştir. Sultan Mesud Ayntâb ve Dülük'ü ele geçirmiştir. Artuk beyi Timurtaş ise Samsat ve Birecik'i ele geçirmiştir. Böylece Güneydoğu Anadolu'da kurulan ilk Haçlı Devleti ikinci haçlı seferinden sonra tarih sahnesinden silinmiştir¹⁹.

Bu olaylar yaşanırken Kudüs Kralı III. Baudoin 19 Ağustos 1153 tarihinde Müslümanların Filistin'deki tek limanı olan Askalan'ı ele geçirmiştir. Bu sırada Nüreddin Mahmud Zengî de Dımaşk'ı ele geçirerek bölgede islam birliğini sağlamayı başarmıştır²⁰. Kral Baudoin, Nureddin Mahmud karşısında İmparator Manuel'in yeğeni Theodora ile evlenerek Doğu Roma İmparatorluğu ile ittifak yapmıştır. 1162 yılında Baudoin'in ölümü üzerine yerine kardeşi I. Amaury geçmiştir. Onun hakimiyeti döneminde Nüreddin Mahmud Zengî ise 8 Ocak 1169 tarihinde Mısır'ı ele geçirmiştir. Nureddin Mahmud'un Suriye'de sonra Mısır'ı ele geçirmesi üzerine telaşlanan Amaury, Avrupa'ya elçiler göndererek yeni bir Haçlı Seferi çağrısında bulunmuş ama olumlu bir cevap alamamıştır²¹. Kral Amaury'nin ölümü üzerine yerine on üç yaşındaki cüzzamlı oğlu Baudoin geçmiştir. Böylece içeride ve dışarıda birçok sorunla karşı karşıya kalan Kudüs Krallığı sona doğru sürüklenmeye başlamıştır. Onlara yardım

¹³ Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıçarslan*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1996, s.46-47; Runciman, *(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, s. 24; Bayındır, *Selçuklularda Saltanat Mücadeleleri*, s. 295-298.

¹⁴ Urfalı Mateos, s.297; Runciman, *(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, s. 194-195.

¹⁵ Ebru Altan, *İkinci Haçlı Seferi(1147-1148)*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 2003, s.24-25; Runciman, *(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, s.205-207; *Niketas Khoniates, Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, (Çeviren:Fikret Işıltan), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1995, s. 40-41.

¹⁶ Altan, s.125-126; Ostrogorsky, s. 353-354.

¹⁷ Runciman, *(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, s. 231-232.

¹⁸ Runciman, *(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, s. 272-273.

¹⁹ Urfalı Mateos, s. 304-305; Runciman, *(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, s. 275-276; Bayındır, *Selçuklularda Saltanat mücadeleleri*, s.140.

²⁰ Runciman, *(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, s. 283-285.

²¹ Runciman, *(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, s. 319-320.

edecek olan tek güç Doğu Roma İmparatorluğu ise 1176 yılında Mirykefalon Savaşı'nda Türkiye Selçuklu Devleti'ne karşı büyük bir yenilgi almıştır. Dolayısıyla Doğu Roma İmparatorluğu bundan sonraki süreçte Türkler karşısında eski gücüne hiçbir zaman ulaşamamıştır²².

Hittîn Savaşı ve III. Haçlı Seferi

Nüreddin Mahmud Zengî 'nin 1174 yılında ölümünden sonra İslam birliğini sağlamayı başaran Selâhaddin Eyyûbi kendini haçlılarla mücadeleye adanmıştır²³. Nitekim İbn Şeddâd'ın aktardığına göre Sultan büyük bir cihad sevgisine sahip olup kendisine yakın olmak isteyen adamlara bile cihad hakkında bilgiler aktarıp onları teşvik etmiştir²⁴. Bir gün İbni Şeddâd'a dönerek "Eğer Allah bütün sahil şehirlerini fethetmeyi bize nasip ederse o zaman ülkeyi ya da toprağı (çocuklarım arasında)böleceğim, vasiyet edeceğim ve onlarla vedalaşacağım ardından hemen denize binip adalara kadar onları (haçlıları) takip edeceğim, ta ki yeryüzündeki kâfirlerden hiç kimse kalmayınca kadar ya da ben öleceğim" demiştir. Yine İbn Şeddâd'ın aktardığına göre Akkâ kırsalında savaşırken vücudundaki çibanlar göbeğinden dizine kadar yayılmışken, hiç iştahı bile yokken ve sadece yan yatabiliyorken ordusunu sağ, sol ve artçı birlikler olarak tertip etmeye devam etmiştir. Bu ise Sultanın cihad konusunda ne kadar kararlı olduğunu göstermektedir²⁵.

H.580/M.1185 yılında Kudüs Krallığı'nın başında bulunan cüzzamlı IV. Baudouin ölünce yerine sekiz yaşındaki yeğeni V. Baudouin, Trablus Kontu III. Raymond'un niyabetinde tahta çıkmıştır. Bu dönemde Haçlılar, Selâhaddin Eyyûbi ile 4 yıllık barış anlaşması yaparak batıdan yardım gelinceye kadar zaman kazanmaya çalışmışlardır. H.581/M.1186 yılında V. Baudouin ölünce III. Raymond idareden uzaklaştırılmıştır. Kudüs Krallığı'na Guy de Lusignan getirilmiştir²⁶. Bu dönemde de Müslümanlarla barıştan yana bir politika ortaya koyulsa da Mâverâ-i Ürdün bölgesinde hüküm süren Renaud de Châtillon²⁷ veya İbn Şeddâd'ın aktarımıyla Arnat Müslümanlara karşı faaliyetler yürütmeye devam etmiştir. H.554/M.1160 yılında Müslümanlara esir düşen Arnat, 16 yıllık esaret hayatından sonra Müslümanların amansız düşmanı olarak eşkıyalık yapmış, yol kesip kervanları yağmalamıştır. Yine H.580/M.1186 yılında sulh döneminde Mısır'dan Şam'a giden bir kabileyi Kerek'e uğradıkları sırada baskına uğratmıştır. Kafiye burada güvenli bir şekilde kamp kurmuşken, Arnat gaddarca bir saldırı düzenleyerek Müslümanları öldürmüştür²⁸. Bu olaydan haberdar olan Selâhaddin Eyyûbi hem Arnat'a hem de Kral Guy'a haber göndererek aralarındaki anlaşmanın devam etmesi için esirlerin serbest bırakılması ve mallarının iade edilmesini istemiştir. Ancak Arnat buna aldırmadığı gibi Kral Guy da onu ikna edememiştir. Bunun üzerine Sultan Selâhaddin hem dini muzaffer kılmak hem de Müslümanların intikamını almak için onu öldüreceğine dair yemin etmiştir²⁹.

Bundan sonraki süreci İbn Şeddâd şu şekilde anlatmaktadır:

Böylece Selâhaddin Eyyûbi Aştara'da bütün askerleri toplayarak düşmanların bölgelerine saldırı yapmaya karar verdi. H.582/M.1187 yılının Rebiü'l-Ahir ayının onyedinci günü Cuma namazından sonra

²² Ostrogorsky, s. 361.

²³ C.H. Becker, "Eyübiler", İslâm Ansiklopedisi, IV., Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Eskişehir, 2001, s. 425; Ostrogorsky, s. 369-370.

²⁴ İbn Şeddâd, s. 17.

²⁵ İbn Şeddâd, s. 18-19.

²⁶ Runciman, (*Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187*), s. 366.

²⁷ İbn Şeddâd 'ın "Prens Arnat" olarak zikrettiği bu şahıs hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ebru Altan, "Renaud de Châtillon:Antakya Prinkepsi(1153-1160), Mâvera-Ürdün Senyörü(1177-1187)", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, (55), İstanbul,2013, s. 1-28.

²⁸ İbn Şeddâd, s. 52; Şeşen, s. 91-94.

²⁹ İbn Şeddâd, s. 52; Runciman, (*Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187*), s. 366-367.

büyük ordusuyla düşmana doğru yola çıkan Sultan seferberlik ilan etti³⁰. Daha önce Haçlılar Sultan Selâhaddin'in askeri hareketlerinden ve özellikle doğu askerlerinin Mısır ve Şam askerleriyle birleştiğinden haberdar olmuşlardı. Buna istinaden Haçlılar bütün askerlerini toplayarak Akkâ bölgesinde Sufuriye'de karargâhlarını kurdular. Haçlılarla karşı karşıya gelmek isteyen Selâhaddin Taberiye Gölü'nün (بحيرة طبرية) yanında bulunan El-Sabîre (الصبيرة) köyüne geldi. Sonra bu köyden yola çıkıp Taberiye'nin batısındaki dağın üstünde karargâh kurdu. Haçlıların kendisine doğru geleceğini düşünen Sultan Selâhaddin onların kendisine gelmediklerini görünce ordusunun teçhizatlarını ve çoğu birliklerini dağın üstünde bırakarak bazı askerleriyle Taberiye Kalesi'ne doğru hareket etti. Haçlılar bu haberleri alınca dayanamayarak hemen Taberiye'yi savunmak için yola çıktılar. Bunu haber alan Sultan Rebiü'l-Ahir ayının yirmikisinde Perşembe günü kaleyi kuşatmaları için kalenin karşısında küçük bir birlik bıraktı ve Taberiye'nin batısındaki ordusunun yanına geri döndü. Rebiü'l-Ahir ayının yirmiüçü Cuma günü sabahı geldiğinde her iki taraf arasında El-Lubiye (اللوبيا) denilen bir ovada savaş meydana geldi. Selehattin'in ordusunda bulunan El-Calişkiye birliği o gün bütün gücüyle çarpıştı. Her iki tarafın bütün orduları birbirine girdiler ve durum çok şiddetlendi. Gece olunca ordular daha önce olduğu gibi hazırlıklı bir şekilde teyakkuz halinde bulundular. Her iki tarafın askerleri de silahları yanlarında beklerken aynı zamanda o kadar yorgundular ki yerlerinden kalkamıyorlardı. İstediklerini almak için yürümüyorlar, adeta sürünüyorlardı. Müslümanlar öyle bir durumdaydı ki onların arkasında Ürdün Nehri, önlerinde düşman vardı³¹.

Müslüman askerleri Haçlıları her yandan kuşattı ve onlara oklar ve kesici taşlar atıldılar. Sonra Haçlılardan bir birlik yenildi. Müslüman askerler o birliği takip etti ve onlardan biri bile kurtulamadı. Haçlıların diğer kısmı Hittin denilen bir tepe üzerine korunmak için çekildiler. Hittin tepesi Hittin köyü yanında bulunmaktadır ve orada Hz. Şuayip (A.S) peygamberin mezarı bulunmaktadır. Müslümanlar bu tepeyi kuşattılar ve etrafındaki ateş çemberi ile onların yerlerini daraltmaya çalıştılar. Haçlıların durumu gittikçe kötüye gitti ve susuzluktan ölmeye başladılar. Hatta durum o kadar vahimdi ki ölmek için esareti tercih ediyorlardı. Haçlı Baronları ve komutanlarından birçok kısmı esir düşerken birçoğu da öldürülmüştü. Esir olanların başında ise Kudüs Kralı V. Boldavin(Guy)(الملك جفري), Şubek ve Kerek Kralı ve kardeşi Arnat (أرناط) ve İbn Hanferî (ابن الهنفرى)(Haçlılardan), Taberiye hâkiminin oğlu, Mukaddim El-Deviye (الدوية)(tapınak şövalyelerinin komutanı), Hubeyil hakimi, El-İspiter(الإسبتار) komutanı bulunuyordu. Geri kalan komutanlar öldürülmüştü. Don'larının bir kısmı ise esir edilirken bir kısmı öldürülmüştü. Koskocaman bir Don korkarak esir olmayı tercih ediyordu. Güvendiğim bir kişi bana şunu anlattı: "Horan'da Müslümanlardan bir kişinin bir çadırın ipiyle otuzdan fazla Haçlıyı sürüklediğini gördüm" dedi³².

Selâhaddin Eyyûbi huzuruna getirilen Guy Kralı'na bir kadeh soğuk su verilmesini emretti. O bu suyu hayatında hiç bu şekilde susamamış gibi içti. Ondandır Guy kadehi Arnat'a uzatınca Sultan tercümana Krala "suyu O'na sen içirdin, ben içirmedim" demesini söyledi³³. O zamanlarda adetlere göre Sultan bir esire su verirse onun hayatını bağışlamış ve aman verilmiş demektir. Selâhaddin Eyyûbi, Kral Guy'u alıp çadırın koridorunda oturttu. Prens Arnat'ı çağırıp "Ben Muhammed için yardım ettim mi etmedim mi" dedi ve sonra O'nu islamiyete davet etti. Ancak o kabul etmedi. Bunun üzerine Sultan kılıcını çıkardı ve O'na bir darbe vurarak omzundan yaraladı. Ardından oradakiler O'nu öldürünceye kadar vurdular. Allah O'nun ruhunu hızlı bir şekilde cehenneme gönderdi. Cesedi ise çadırın önüne atıldı. Kral Guy O'nun bu şekilde çadırdan çıktığını görünce şüphesiz ben ikinci olacağım diye düşündü. Ancak Sultan O'nu çağırıp ve O'na aman verdi ve O'na "Kralların birbirini öldürmesi adetten değil. O ise (Arnat) haddini aşmıştır. Olan oldu dedi³⁴.

Ertesi günü Taberiye Kalesi'ni teslim alan Sultan, burada Salı gününe kadar kalıp sonra Akkâ'ya doğru yola çıkmıştır. Rebiülahir ayının sonunda Perşembe günü Akkâ'ya varmıştır. Cemaziyelevvel ayının birinde Perşembe gününde küçük bir savaş olduktan sonra Akkâ'ya girmiş ve sayıları 4000'e yaklaşan Müslüman esirleri kurtararak, Akkâ içindeki mal, cephane, para ve ticarethaneleri ele geçirmiştir. Nitekim Akkâ ticaretin ve tüccarların önemli bir merkeziydi. Ardından Sultan askerlerini sahil memleketlerindeki kaleleri ve korunaklı yerleri ele geçirmeleri için dağıtmıştır. Nablus, Hayfa, Kiseriyye, Sufuriye ve El-Nasıra alınmıştır. Nitekim buralarda haçlılar yoktu çünkü çoğu Hittin Savaşı'nda ya esir edilmiş ya da

³⁰ İbn Şeddâd, s. 50-51.

³¹ İbn Şeddâd, s. 51-52.

³² İbn Şeddâd, s. 52.

³³ İbn Şeddâd, s. 52.

³⁴ İbn Şeddâd, s. 53.

öldürülmüştür³⁵. Nihayetinde Sultan Selâhaddin H. 583 yılının Recep ayının onbeşinci günü/M. 2 Ekim 1187 tarihinde Kudüs'e girmeyi başarmış ve 88 yıl süren haçlı hakimiyetine son vermiştir³⁶. Sultan Selâhaddin ertesi yıl diğer bölgelerde fetih hareketlerine devam etmiştir. 1189 yılında Kudüs Krallığı'nın Sûr şehri dışındaki bütün topraklarını ele geçirmiştir. Trablus ve Antakya Kontluğu ise sadece başkentleri ve etraflarındaki birkaç kasabadan ibaret kalmıştır. İbn Şeddâd'ın aktardığına göre Sultan Selâhaddin, 1188-1189 yılları arasında Sûr'a saldırılar düzenlemiştir³⁷, Sûr yakınlarındaki Kevkeb Kalesi, Lazkiye ve Cible'yi ve civarda stratejik öneme sahip Suhyun, Bekas, Berziye, Derbesak, Bağras, Safed gibi önemli kaleleri ele geçirmiştir³⁸.

Hittîn Savaşı Sonrasındaki Olaylar ve Haçlıların Akkâ Kuşatması

Kudüs'ün Müslümanlar tarafından ele geçirilmesi Avrupa'da büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Konrad de Montferrat öncülüğünde Sûr'da toplanan Haçlılar, başpiskoposları Josias'ı acil yardım istemek üzere Roma'ya göndermiştir. Yaşlı ve hasta olan Papa III. Urbanus bu haberin yarattığı şok ve üzüntü içinde 20 Ekim 1187'de ölmüştür. O'nun yerine gelen Papa VIII. Gregorius ise "*Audila Tremendi*" adı verilen bir bildiri ile Haçlı Seferi çarısı yapmıştır. Ancak planlanan bu sefer için hazırlıklar yapılırken 17 Aralık 1187'de Papa VIII. Gregorius da ölmüştür³⁹. O'nun yerine seçilen Papa III. Clemens selefinin yolunu takip ederek Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa ile dostane münasiretlere devam etmiştir. Böylece 1188 yılı ilkbaharında yeniden canlanan haçlı ruhu ile birlikte hazırlıklar başlamıştır. Başpiskopos Josias ise Fransa ve İngiltere kralları ile temasa geçmiştir. Bu krallar da yeni bir Haçlı Seferine çıkmayı kabul etmişlerdir. Ancak aralarındaki anlaşmazlıklar nedeniyle yola çıkmaları uzun bir zaman almıştır⁴⁰.

Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa yerine oğlu VI. Heinrich'e bırakarak 70 yaşında bir imparator olarak 1189 yılı Mayıs ayında yola çıkmıştır⁴¹. Ancak bu sefer sırasında asıl hedefi Kudüs olmasına rağmen Anadolu topraklarından geçerken ordusu ve kendisi Selçuklu Türkleri tarafından oldukça yıpratılmıştır. Nitekim 1190 yılının Haziran ayında Silifke Çayı'nı geçerken boğularak ölmüş ve ordusu dağılmıştır⁴². İngiltere ve Fransa kralları ise Hittîn

³⁵ İbn Şeddâd, s. 53.

³⁶ Ostrogorsky, s. 376; İbn Şeddâd Sultan Selâhaddin'in Kudüs'e girişini şu şekilde aktarmaktadır: "Bu muazzam fetih Hz. Muhammed'in Mirac'a çıktığı gün gerçekleşti. Aynı gün bu kutsal topraklar Müslümanların eline geçti. Bu işaret Allah tarafından Müslümanların itaatinin kabulü gibiydi. Bu muazzam fetih için çok sayıda ilim erbabı, sanatkarlar ve esnaflar şahid oldular. Hatta insanlar sahil bölgesinde yapılan fetihleri ve Selehattin'in Kudüs'e yola çıkacağını duyunca bu haber dört bir taraftan duyulunca özellikle Mısır ve Şam ulemaları da Kudüs'e doğru yola çıktılar. Bütün bilinen âlimler bu fetih için Kudüs'e gittiler. Müslümanlar Kudüs'e gelince dua, tekbir ve tesbihat ile seslerini yükselttiler. Mescid-i Aksa'da hutbe okundu. Kudüs'ün fethedildiği gün Cuma namazını El Aksa Camisi'nde kıldım. Kutbetü's Sahra'daki muazzam şekli olan Haç indirilmiştir. Allah İslam dinini izzetle ve kudretle muzaffer kıldı. Haçlılarla yapılan anlaşmaya göre onların sağ bir şekilde Kudüs'ten çıkmaları için her adamdan 10 surlu dinar, kadınlardan 5 surlu dinar, çocuklardan 1 dinar alınması şartıyla serbest bırakılacak yoksa esir edilecekti. Aynı şekilde Kudüs'teki neredeyse 3000 Müslüman esirin serbest bırakılması şartı koşuldu. O odur ki -Rahimullah- parayı toplayıp emirlere, ulemalara ve âlimlere dağıtıyordu. Aynı şekilde Hıristiyanlardan alınan para karşılığında Sur'a kadar güvenli bir şekilde gitmeleriyle de meşgul oldu. Bu paradan kendisinin hiçbir şekilde almayıp, Şaban ayının yirmibeşinde Cuma gününde Kudüs'ten çıktığından haberdar oldum. Bu paranın miktarı 220.000 surlu dinar idi" Bkz. İbn Şeddâd, s.54-55.

³⁷ Daha geniş bilgi için bkz. Şeşen, s.103-111.

³⁸ İbn Şeddâd, s.54-63.

³⁹ Işın Demirkent, "Hittîn Zaferi ve Kudüs'ün Müslümanlarca Fethinin Batı'daki Akisleri", *Belleten Dergisi*, S.52, TTK, Ankara, 1988, s.1548-1549; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi (Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri)*, III., (Çeviren:Fikret Işıltan), Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara,1992a, s. 4-5.

⁴⁰ Demirkent, s. 1549-1551; Runciman, *(Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri)*, s. 6; Şeşen, s. 122-123.

⁴¹ Ostrogorsky, s. 377;Şeşen, s. 130-131;Runciman, *(Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri)*, s. 10.

⁴² Yusuf Ayönü, *Selçuklular ve Bizans*, TTK, Ankara,2014, s.185-187; Runciman, *(Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri)*, s. 13.

Savaşı'nın üzerinden dört yıl geçtikten sonra sefere çıkabilmiştir. Ancak bu arada Sicilya Kralı II. Guillaume, Venedik, Cenova, Danimarka filoları, Pisa donanması Trablus, Antakya, Sûr ve Suriye bölgelerine yiyecek maddeleri getirerek haçlılara destek vermişlerdir⁴³. Bu sırada doğuda bulunan haçlılar arasındaki geçimsizliğin farkında olan Sultan Selâhaddin 1188 yılı Temmuz ayında Kral Guy ile geri dönmesi için bir anlaşma yapmıştır. İbn Şeddâd bu anlaşmayı şu şekilde aktarmaktadır:

Daha önce Sultan esir aldığı Askalan hâkimine naiplerinin kaleyi teslim etmesi karşılığında kendisini serbest bırakacağını söyledi. Askalan kalesi teslim edildikten sonra Askalan hakimi serbest bırakılmasını talep etti. Sultan El-Akrad kalesinde bulunduğu sırada onları serbest bırakacağını ancak bir daha kendisi ve tebasının Sultan ile savaşmak için karşısına çıkmamalarını söyledi. Askalan hakimi bu anlaşmayı bozarak-Allah lanet etsin- etrafına topladığı askerleriyle Sur'a geldi. Sur şehrinin kapısının önünde kampını kurdu....⁴⁴

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Kral Guy anlaşmaya uymamış öncelikle Sûr'a gelmiş ve buradaki haçlılarla görüşükten sonra kendi hakimiyetini kurmak için güneye ilerleyip 1189 yılında Akkâ'yı kuşatmıştır⁴⁵. Bu kuşatma sırasında Kral Guy'a, İngiltere ve Fransa krallarını beklemeden yola çıkan Champagne kontu Henry, Dreux kontu Robert, Blois kontu Theobald, Sancerre kontu Stephan gibi asilzadeler ordularıyla destek olmuştur⁴⁶. Nitekim bundan sonraki süreçte Sultan Selâhaddin'in Hittîn Savaşı'nda Kudüs'ü ele geçirmesinden sonra hırslanarak büyük ordular toplayan haçlıların Kudüs'ü geri almaları yolunda büyük bir engel teşkil eden Akkâ haçlıların hedefi haline gelmiştir. Karadan denizle birleşen iki büyük kapıya sahip olan Akkâ Frank krallarının hakimiyeti döneminde kralların en çok severek oturdukları en zengin şehirlerden biriydi. Sultan Selâhaddin de burayı ele geçirdikten sonra sık sık ziyaret etmiş ve savaşlar sırasında tahrip olan yerleri tamir ettirmiştir. Ayrıca Akkâ'yı uzun bir süre saldırıya karşı koruyabilmek için iyi bir garnizon haline getirmiş ve yiyeceklerle doldurmuştur⁴⁷.

Akkâ'yı ele geçirmek haçlılar için hayati bir önem taşıyordu⁴⁸. Bu nedenle Haçlıların Akkâ'yı kuşatma niyetini anlayan Sultan Selâhaddin, Köprü(Cisir) bölgesine yerleşen haçlıların yolları üzerindeki su kaynaklarını kurutmak üzere Sûr'dan hareketle yola çıkmıştır. Ancak askerlerinden haçlıların yeniden Sûr'a döndüğü haberini alınca Akkâ'nın durumunu incelemek ve surların inşasını takip etmek ve bu inşaatı hızlandırmak amacıyla Akkâ'ya varmış ve surların muhkem ve sağlam bir şekilde inşasını emretmiştir. Ayrıca durum tehlikeli olduğu için caydırıcı tedbirler alınmasını emretmiştir⁴⁹. Sultan bundan sonra Sûr'daki Haçlıların Akkâ'ya doğru yola çıktıkları haberini almıştır. Ayrıca bu haçlıların bir kısmının İskenderun'a girerek Müslümanlarla çatıştıklarını ve bazı Müslümanların şehid olduğu haberini almıştır. Bu haberleri alan Sultan, etrafta bulunan valilerin ve erbablarının askerleriyle gelmeleri ve ağır malzemelerin gece taşınması için mektup göndermiştir. Daha sonra H.585 yılı Recep ayının onüçünde/M.27 Ağustos 1189 Taberiye yolunu izleyerek Akkâ'ya doğru yola çıkmıştır.⁵⁰

Bu hadiseleri İbn Şeddâd şu şekilde aktarmaktadır:

Düşmanın haberi olmadan Akkâ ahalisinin durumunu güçlendirmek için bölgeye girdi. Sultan halâ askerleri toplamak için ve muazzam sayıda ordusunu oluşturana kadar çevresine mektuplar göndermeye devam ediyordu. Ardından askerlerini sağ, sol ve merkez olmak üzere tertip etti. Daha önce ayın onbeşinci gününde vardığı Harrûbe bölgesinden yola çıkıp ta ki Akkâ kırsalının başında Tel-Kîsan(تل كيسان) denilen

⁴³ Demirkent, s.1554.

⁴⁴ İbn Şeddâd, s.65.

⁴⁵ Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s. 17-20.

⁴⁶ Demirkent, s.1554-1555.

⁴⁷ Şeşen, s.133;Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s. 21.

⁴⁸ F. Buhl, "Akkâ", *İslâm Ansiklopedisi*, I., Milli Eğitim Bakanlığı yay., Eskişehir,2001, s. 250.

⁴⁹ İbn Şeddâd, s.66-67.

⁵⁰ İbn Şeddâd, s.69.

yere varana kadar yola devam etti. Daha önce askerlerini tertip ettiği gibi burada düzenli kalmalarını istedi. Ordunun sol cenahı El-Hilu(الحو) nehrinin etrafına kadar sağ cenahı ise Tel El-İyaza(تل العياضة) mukabilinde bulunmaktaydı. Böylece İslam askerleri zayıf düşman askerlerinin etrafını sardı. Yavaşça onları etraflarında sıkıştırmaya başladı ve hala Müslüman askerleri dört bir yandan gelip İslam ordusuna katılıyordu. Sultan düşmanla her gün yaptığı çatışmaları özel kuvvetleri El-Caliş ve ordusunda bulunan Yazk askerleriyle tertip ediyordu. Düşmanın çadırları her taraftan kuşatılmaya başlandı. Kuşatma o kadar sağlamdı ki düşman çadırlarından çıkan askerler ya yaralanıyor ya da öldürülüyordu. Düşman askerleri Akkâ'nın bir tarafında bulunmaktaydı. Onların krallarının çadırı ise Tel El-Musallin(تل المصليين) tepesinin üzerinde belde kapısına çok yakındı. Onların sayısı, atlı şövalyeler 2000, yayalar 30.000 kadardı. Bu sayıdan az olmaları mümkün olmamakla beraber daha fazla sayıda olmaları kuvvetle muhtemeldi. Onların denizden gelen takviyeleri de hiç kesilmezdi. Onlar ile Yazk askerleri arasında sürekli ve muazzam çatışmalar oldu. Müslüman askerleri onlara saldırmak istiyordu ancak Sultan zamanın gelmediğini söyleyerek buna mani oldu. Müslüman askerleri hala İslam ordusuna katılmaya devam ediyordu. Hükümdarlar ve emirler her yandan arka arkaya gelmekteydi. İlk gelenlerin arasında büyük Emir Muzaffereddin b. Zeyneddin ardından Hama hakimi El Melikü'l Muzaffer vardı. O sırada (Sultan'ın memlükü) Hüsameddin Sungur El-Ahlatî(حسام الدين سنقر الأخلاطي) vefat ettiği haberi geldi. Müslümanlar bunu duyunca çok üzüldüler. Çünkü O, cesaretli ve dindar bir kişiydi. Haçlılar sayıları artıp büyük bir ordu oluşturunca Akkâ Kalesi'ni kuşattılar. Zira Akkâ'ya giren ve çıkanlara mani oldular. Bu olay Recep ayının sonunda Perşembe gününde gerçekleşti. Sultan bunu görünce rahatsız oldu ve yine onları yenmek için azmini canlandırıp Akkâ'ya yiyecek ve içecek yardımı için yol açmaya karar verdi. Ardından emirleri ve danışma meclisini toplayıp onlarla Haçlıların sıkıştırılması konusunda istişare etti. Meclisin kararı şiddetli bir sıkıştırma yapıp düşmanın planını külliyen bozdurmak yolundaydı. Böylece Akkâ için kapı ve yol açılabilirdi. Şaban ayının başında Cuma sabahında askerlerini sol, sağ, merkez cenahları ve birliklerini hazırlayıp şiddetli bir sıkıştırma operasyonu başlattı. Bu hamle Cuma namazı bittikten sonra başlatılmıştı. Sultan adeti gibi bunu fırsat bilerek minberdeki hatiplerin dualarını aldıktan sonra harekete geçti. İki taraf arasında şiddetli bir savaş meydana geldi ve gecenin karanlığına kadar devam etti. O gece iki taraf hazırlıklı yatıp her iki taraf da birbirinden saldırı beklemekteydi⁵¹.

Nitekim bu savaşlar sonucunda Haçlılar yenilgiye uğratıldı ve Akkâ yolu El-Melik(قلعة) Kalesi'nin kapısından Karakuş kapısına kadar Müslümanlara açılmış oldu. Akkâ yolunun geniş ve güvenli hale gelmesiyle birlikte Akkâ halkı ihtiyaçlarını karşılamak için rahat bir şekilde şehire giriş çıkış yapmaya başlamıştır. Aynı gün Sultan Selâhaddin de Akkâ'ya girerek surlara çıkmıştır⁵².

Bu yenilgi üzerine haçlılar H.585 Şaban ayının sekizinci gününde/ 21 Eylül M. 1189'yeniden harekete geçmiştir. Ancak yine başarı elde edemeyen haçlılar kaçmaya başlamıştır. İbn Şeddâd'ın aktardığına göre bunlar kaçarken ölümlerinin üstüne basıp, arkalarına bakmadan gidiyorlardı⁵³. Yine H.585 Şaban ayının onaltıncı gününde/M. 29 Eylül 1189 Haçlıların nehrin etrafındaki odunları toplamak için çıktığı haberi alınınca haçlılar pusuya düşürülmüş ve onlara çok büyük kayıplar verdirilmiştir⁵⁴. Sultan Selâhaddin'in haçlılara karşı ardı ardına başarı elde ettiği bugünlerde Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa da doğuya

⁵¹ İbn Şeddâd, s. 69.

⁵² İbn Şeddâd, s. 71;Runcıman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s. 22.

⁵³ İbn Şeddâd, s. 72.

⁵⁴ İbn Şeddâd bu savaşların çok uzadığından bahsederek şunları aktarmıştır: "Bu savaşın süresi fazla uzatılmıştı. Her gün öldürme, yağmalama, esir alma olayları gerçekleşiyor ve hatta iki taraf birbirine alışmaya başlamıştı. Zira her iki taraf bazen savaşı bırakıp sohbet ediyorlardı. Birbirlerine çok fazla zaman alıştıkları için belki bazıları şarkılar söylüyor, bazıları dans ediyor ve muhabbetten bir saat sonra yeniden savaşa dönüyorlardı. Bir gün her iki taraf arasındaki adamlar savaşmakta bıkarak "Biz kocaman adamlar ne zamana kadar savaşaacağız ve çocuklarımızın savaşta bir şansı yok, onlar niye savaşmıyorlar? Bizden ve sizden iki çocuk arasında çatışma olsun" dediler. Beldenin ahalisinden iki çocuk aynı zamanda Haçlılardan iki çocuk çıkarıldı ve onlar arasında savaş meydana geldi. Bu iki Müslüman çocuklarının birisi zıplayıp iki kafir çocuğun birisine vurup onu kaçırdı esir aldı. Haçlılar çocuğa "hakikaten o senin esirin" dediler. Haçlılar çocuktan iki dinar karşılığında esir aldığı çocuğu aldılar. Müslüman çocuk ise iki dinarı alıp elindeki esir düşen çocuğu serbest bıraktı. Bu olay nadir ve tuhaftır. Haçlılar için bir gemi kıyıya geldi. Bu gemi at taşıyordu. Gemi kıyıya varırken bir kısırak denize düştü. O kısırak yüzerken Haçlılar onu geri almak için çabalıyorlardı. Ancak Kısırak Akkâ limanına kadar yüzdü ve Müslümanlar onu aldı." Bkz. İbn Şeddâd, s.73-74.

doğru harekete geçmiştir. Bu durumu El Melikü'l Zahir, Halep'ten babasına yazdığı mektupta H.585 yılının Ramazan ayında/M. 1189 Ekim ayında şu şekilde ifade etmiştir: *doğru bir haber aldık, bu haber El-Alman Kralının kendisi ve iki yüz bin veya bazı haberlere göre ikiyüztüzmüşbin kişilik ordusuyla birlikte Konstantiniyye'ye doğru yola çıktı. O'nun muradı İslam ülkeleri topraklarına basmaktır*⁵⁵. Bu haberi alan Sultan, İbn Şeddâd'ı Sincar, El Cezire, Musul ve Erbil'e ve Abbasi Halifesi'ne elçi olarak göndermiş ve askeri yardım istemiştir. Sultan'ın beklediği bu yardımlar kısa sürede gelmiş ve Müslüman ordusu haçlılar karşısında oldukça güçlenmiştir⁵⁶.

Bu arada Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa'nın ordularından arta kalanlar Haçlılar Kont Henry'nin öncülüğünde Antakya'ya ulaşmıştır. Bunu haber alan Sur hâkimi El-Markis (Konrad de Montferrat)⁵⁷, Kont Henry ve ordusuyla görüşerek onlara cesaret vermiş ve yolda klavuzluk yapmıştır. Bu ordular sahil yolunu takip ederek gelmiş ve Akkâ kuşatmasına katılmıştır⁵⁸. İbn Şeddâd'ın aktardığına göre bu orduların sayıları 5000 kadardı ve onun gelişiyile haçlıların gücü artmıştır⁵⁹.

Kont Henry'nin gelmesini İbn Şeddâd şöyle aktarmaktadır:

Bu adı geçen Kral ve ayanları gemilerle deniz kıyısına vardı. Geldiğinde mal, cephane, silah, yiyecek içecek ve çok sayıda adamları yanında getirmişti. O gelince Haçlıların kuvvetini arttırmıştır. Onlar Müslüman ordusuna gece vakti saldırmaya niyetlendiler. Bu saldırılarla alakalı Sultan'ın gözlemcileri fazlasıyla haber vermiştir. Buna istinaden Sultan kendi emirleri ve danışmanlarını bir araya getirdi ve durumu istişare etti. Verilen karara göre düşmanın etrafını kuşatan askerlerin bu halkayı genişletmesi istenmiştir. Böylece düşmanın kendi çadırından çıkması sağlanıp saldırı imkanı bulunabilecekti. Bu karar Sultan tarafından onaylanmıştır ve bütün askerlerin El-Harrube dağına çekilmesini emretmiştir. Bu olay Cemaziyelahir ayının yirmiyedinci gününde gerçekleştirilmiştir. Akkâ'da nöbet tutmak için ise Yazk askerleri ve diğerlerinden yaklaşık 1000 süvariye bırakmıştır. O sırada hala kuşlar, seyyahlar ve gözlemciler aracılığıyla Akkâ'dan bize bizden Akkâ'ya düşmanın durumunu bildiren mektuplar gelmeye devam ediyordu. Bunun yanında kuzeyde bulunan düşmanın sayısının azaldığı, atlarının çok fazla kalmadığı, onlar arasında çok fazla ölüm ve hastalık olduğu, düşmanın Antakya'da toplandığı, onların sadece yaya birliklerinin kaldığı ve Halep askerlerinin sürekli bir şekilde onlara saldırı düzenlediği haberleri sürekli olarak bize geliyordu⁶⁰.

Bu savaşlar sırasında Sultan Selâhaddin ile Doğu Roma İmparatorluğu arasında sürekli mektuplaşmalar yoluyla haçlılara karşı birlikte hareket ediliyordu. H.585 Receb/ M.1189 Ağustos ayında Merc'uyun denilen bir yerde Sultan'a bir mektup gelmiştir. Sultan'ın daha önce gönderdiği bir mektubuna cevaben Doğu Roma İmparatoru İstanbul'daki camide hutbe okunmasına izin vermiştir. Buna istinaden Sultan kendi elçisini imparatora göndermiş ve orada Abbasiler adına hutbe okunmuştur. Aynı zamanda İmparator gönderilen elçiye ikram ve ihtiramda bulunmuştur. Ardından Sultan'ın gönderdiği elçiyle beraber Doğu Roma İmparatoru'nun elçisi Sultan'ın huzuruna gelmiştir. Ancak bu elçi kısa süre sonra vefat etmiştir.

⁵⁵ İbn Şeddâd, s.77.

⁵⁶ İbn Şeddâd, s.77-83.

⁵⁷ Alman Kralı'nın karşılamak için yola çıktı. İbn Şeddâd'ın aktardığına göre El-Markis haçlılar arasında en istekli ve en dahi savaşçıdır. Kudüs'ü bir kağıda çizerek Hıristiyanların hacca gittiği yerin yerine bir çöplük çizmiştir. Halbuki burası Hıristiyanlar için çok önemli ve kutsal bir yerdir. İnanişâ göre Hz. İsa çarmıha gerildikten sonra orada defnedildiği için kabrinin orada olduğu düşünülmektedir. Nitekim bu mezarı ziyaret etmek onların Haclarının tamamlanmasının temelini oluşturmaktadır. Ayrıca onların her yıl kutladığı bayramlardan biri de bu kabrin üzerine bir nur indiğine inanmaları ile ilgilidir. El Markis'in çizdiği Kudüs'te bu mezarın üstüne bir Müslüman süvari binmiş ve atın mezara işediği görünüyordu. Bu harita tüm Hıristiyan dünyasına papazlar aracılığıyla gösterilmiştir. Papazlar bu çizimi halka gösterirken geleneksel kıyafetlerini giyerek, başları açık bir şekilde "Yazıklar olsun, helak olsun, vay halimize!" diye çağırıyorlardı. Bu çizimi gören Hıristiyanlar böylece daha fazla sayıda kişiktiriyor ve haçlı ordularına katılıyorlardı. Bkz. İbn Şeddâd, s.93-94.

⁵⁸ Şeşen, s. 139; Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s. 24-25.

⁵⁹ İbn Şeddâd, s. 94.

⁶⁰ İbn Şeddâd, s. 89.

Doğu Roma İmparatoru elçinin ölümünden haberdar olunca buna istinaden yine Sultan'a bir mektup göndermiştir. Bu mektupta;

Yüksek muzaffer olan Allah'a iman eden tanrı El-Mesih'e, ikisi de iman eden İsaikos'tan (إيساكوس), yenilmez kahir olan Allah emriyle tedbir eden Akfukos (أقفوس), kendisiyle Rum halkına zapteden Angelos'tan (أنكلوس), Mısır Sultanına sevgi, dostluk, dinin selahı, şerefli Selehattin'e, bize gönderdiğiniz mektubu okuduk ve o mektuptan elçimizin vefat ettiğini öğrendik ve çok üzüldük; O elçi yabancı bir ülkede vefat etmiştir. Elçi, sizinle Krallığının plandığı çıkarım gerçekleştirilmesinde devam etmeye kadir olmamıştır. Hazretlerinizden O'nu bize göndermenizi ve bıraktığı eşyalarının akrabalarına ve oğullarına vermek için onunla beraber gönderilmesini arz ederiz. Duyduğunuz ve duyacağınız haberlerin iyi haber olacağını sanmıyorum. Çünkü Almanlar memleketime geldi ve onlar çıkarlarına göre memleketleri yalanlarla kaosa düşürüyorlar. Doğru haberleri duymak isterseniz Haçlılar zarar gördüler, adamlar, inekler, mallardan çok fazla kaybettiler, onlardan çok fazla kişi ölmüş ve öldürülmüş, zorla memleketimin askerlerinden kurtuldular. O kadar zayıf duruma düştüler ki senin beldelerine gelemezler. Gelenler de zaafın en derin haliyle gelirler. Böylece sana zarar veremezler. Bundan sonra aramızda olan şeyi nasıl unuttun! Benim memleketimin çıkarlarını nasıl göz önünde bulundurmadın? Senin mülkünü ve memleketini sevdiğimden ancak mülküne Haçlıların düşmanlığını kazandım. ifadeleri yer almıştır⁶¹.

Bir yandan Sultan ile Doğu Roma İmparatorluğu arasında bu diyaloglar yaşanırken diğer yandan Almanlardan gelen takviyeler ile kendini daha güçlü hissetmeye başlayan Haçlılar, H.586 Recep ayı içinde/ M.1190 Ağustos ayında Akkâ'nın her tarafına mancınıklar yerleştirmeye başlamıştır. Mancınıkların sürekli bir şekilde atış yapmaları için gece ve gündüz nöbetçiler görevlendirilmiştir. Akkâ ahalsinin düşmandan gördüğü saldırılar karşısında Akkâ'nın büyük emiri Bahaeddin Karakuş ve askerlerin lideri Hüsameddin Abu Heyca bir araya gelerek düşmana karşı süvarilerle ve yayalarla ani bir saldırı yapmaya karar vermişlerdir. Bunun üzerine Akkâ'nın kapıları açılarak tek bir vücut halinde düşmana doğru saldırı düzenlenmiştir. Zerrakin (زرقيقن) oklarıyla mancınıklar ateşe verilmiş ve düşmanın mancınıkları bir anda aleve dönüştürülmüştür. Diğer yandan Kont Herry'nin 1500 dinar harcadığı muazzam bir mancınık da yanmıştır⁶².

Bütün bu yenilgilerine rağmen Haçlılar faaliyetlerine devam etmiştir. İbn Şeddad haçlıların bu faaliyetlerinden birini şu şekilde aktarmaktadır:

Akkâ'ya deniz tarafından Müslüman gemilerin girmesini engellemek için kendi gemilerini nöbetçi olarak dikmişlerdi. O sırada Akkâ'daki ahali yiyecek ve içeceğe çok fazla ihtiyaç duymaya başladı. Beyrut'tan Müslümanlardan bir cemaat kendi Basta gemileri ile Akkâ'daki Müslümanların ihtiyaçlarını sağlayıp deniz yoluyla gönderdiler. Bu gemi yola çıktığında içindekiler Haçlıların geleneksel giysilerini giydiler. Hatta kendi sakallarını traş edip, domuzları gemilerin ön tarafına uzaktan görülmeleri için yerleştirdiler ve Haçlı işaretlerini her yere taktılar. Bu gemi Akkâ yakınlarına geldiğinde düşman gemilerinin yiyecek ve içecek taşıyan gemileri ve ateş atanları onların yolunu kestiler. Haçlılar Müslümanları kendilerinden sanıp şöyle dediler. "Sizin Akkâ'ya doğru gittiğinizi görüyoruz" Müslümanlar ise "siz o beldeyi ele geçirmediniz mi?" dediler. Haçlılar "Henüz ele geçirmedik" dediler. Müslümanlar bu cevaba istinaden "biz yelkenli gemileri askerlere yönlendirmekle görevliyiz" dediler. Böylece İslam Basta'sı rüzgarların yardımıyla hızlı bir şekilde Akkâ limanına varana kadar ilerlemeye başladı. Basta sağ salim ulaştı ve Allah'a hamd olsun Akkâ'daki Müslümanlar çok sevindiler. Çünkü onların bu getirilenlere çok ihtiyacı vardı. Bu olay Recep ayının son on gününde gerçekleşti.

Bu olay sonunda Akkâ'ya 400 Çuval Buğday ve bunların içinde Peynir, Soğan ve Kuzu Eti gelmiştir⁶³.

H. 586 Şaban/ M.1190 Eylül ayının ortalarına gelindiğinde Akkâ Valisi Bahaeddin Karakuş, Akkâ donanmasının lideri ve Hacıp olan Lu'lu'dan Akkâ'da yiyecek ve içeceklerinin kalmadığını ve geri kalan yiyeceklerinin ancak Şaban ayının onbeşinci gecesine kadar yetebileceğini ifade eden mektuplar gelmiştir. Sultan bu haberi gizli tutmakla birlikte Akkâ

⁶¹ İbn Şeddâd, s. 89.

⁶² İbn Şeddâd, s. 91-92.

⁶³ İbn Şeddâd, s. 92.

ahalisinin ihtiyaçlarını, yiyeceklerini kış boyunca kullanmaları için üç basta gemisine yüklenmesini emretmiştir. Bu gemiler, Şaban ayının onbeşinci gecesine kadar Akkâ'ya varmıştır. Bastalar Akkâ'ya varırken düşman donanması yollarını kesmek için karşılarna çıkmıştır. Bu sırada Akkâlîler dua ve tesbih getirmeye başlamış ve sonuç olarak bu malzemeler güvenle Akkâ halkına ulaştırılmıştır⁶⁴.

H. 586 Şaban 22'sinde/ M. 24 Eylül 1190 Haçlılar Akkâ limanı kapısında bulunan El-Zübebe burcunu ele geçirmek için harekete geçmiştir. Burası Akkâ limanına basta gemilerinin girişini engellemek için önem arz ediyordu. Böylece Akkâ'ya yiyecek ve erzak girişi engellenmiş olacaktı. Ancak bu sırada gemilerinde çıkan yangın nedeniyle bu amaçlarına ulaşamadılar⁶⁵. Bu arada Trablus'ta ikamet eden Kont Henry ordularıyla birlikte Akkâ'ya gelmiştir. Haçlılar Müslüman askerlerinin çok güçlü olduğunu onlarla ciddi bir savaşa girişmenin doğru olmadığını söylemelerine rağmen saldırıya geçmiştir. Ancak yenilgiye uğrayınca Müslümanlarla şiddetli bir savaş meydanı oluşturmaktansa Akkâ'yı sıkıştırmak üzere ani saldırılar yapmaya başlamışlardır. Hatta daha önce hiç görülmemiş muhasara aletleri bile icad etmeye başlamışlardır⁶⁶. Böylece hazırlıklarını tamamlayan düşman Akkâ'ya akın etmeye başlamıştır. Bu sırada Sultan Selâhaddin'e Şam ve Haleb'ten takviye birlikler gelmiştir. Ancak bu sırada Sultan Safreviye (صفر اویة) adlı Humma hastalığına yakalandığı için morali oldukça bozulmuştur. Düşman Akkâ'ya akın ettiği sırada aletlerini surlara götürünceye kadar beklenilmiştir. Nitekim bir hendekte çok sayıda düşman askeri siper almıştı. Öncelikle bu siper hedef alınarak Müslüman askerleri onlara oklar, mancınık taşları ve ateşler fırlatmaya başlamıştır. Bunun üzerine bu haçlılar savaş meydanını bırakıp kaçmaya başlamıştır. Böylece Müslüman ordusunun morali yükselmiş ve düşmana ait Kebş⁶⁷ burcu yakılarak imha edilmiştir. Ramazan ayının 15'i geldiğinde Müslümanlar ani bir saldırıyla haçlı bastalarından birini ateşe vermiştir. Yine Ramazan ayının sonlarına doğru erzak dolu iki düşman bastası ele geçirilmiştir. Bu sırada Sultan Humma hastalığı ve kışın yaklaşması nedeniyle Seferam (سفر عم) Dağı'nda kamp kurmuştur⁶⁸. Ancak Sultan buradayken Şevval ayında haçlılar doğrudan ona bir suikast düzenlemek niyetiyle harekete geçmiştir. Bunun için de gönderdikleri öncü birlikleri kıtlık ve açlık nedeniyle Sultan'dan aman talep etmek için gelmiş gibi görünmüştür. Ancak bunların niyeti kısa zamanda anlaşılmiş ve düşmana büyük kayıplar verdirilmiştir. Öyle ki Kont Henry

⁶⁴ İbn Şeddâd, s. 94-95.

⁶⁵ İbn Şeddâd, s. 95-96.

⁶⁶ Bu aletler hakkında İbn Şeddâd şunları aktarmaktadır: “Bu aletler o kadar korkunçtu ki Akkâ ahali onları görünce bu aletler nedeniyle memleketlerini kaybedeceklerini düşündüler. Haçlılar büyük bir alet inşa ettiler ve bu alete Debbabe (دبابة) diye bir isim verdiler. Etrafı demirlerle kaplanmış ve altında tekerleği olan bu aletin altına giren haçlı askerleri bu aleti iterek ta ki surlara varana kadar hareket ettiriyorlardı. Bu aletin üzerine surları dövmek için kondurulan bir baş ve boyundan oluşan Kebş (كباش) adı verilen aletle surlar dövülüyor ve delikler oluşturuluyordu. Başka bir alet daha vardı. O da birincisine çok benziyordu ancak onun başında tarlaları süren çift sabanları gibi kesici bir alet vardı. Birincisi bir top gibi surları vuruyor ikincisi de kendi ağırlığı ve şeklinin verdiği avantajla yıkım yapıyordu. Surları yıkmak için yapılan bu ikinci alete ise Sinvara (سنورا) adı verilmişti. Bunun yanı sıra Haçlılar siper olarak kullanmak için demir veya ahşaptan yaptıkları perdeler ve merdivenler yapmışlardır. Ayrıca denizde muhteşem burçlu bir Basta inşa ettiler. Bu bastanın burcundan surlara bir hortum atarak savaşçıların bu hortum üzerinden surlara geçmesi sağlanıyordu. Haçlılar El-Zubab burcunu ele geçirmek için adı geçen bastayı burca yakınlaştırmaya çalıştılar.” Bkz. İbn Şeddâd, s.97.

⁶⁷ İbn Şeddâd Kebş hakkında şunları aktarmaktadır. “Bu Kebş birçok muazzam aletlerden oluşmaktaydı. Onun üzerine su dökülerek ancak birkaç gün sonra soğutulabilirdi. Yazk Müslüman askerlerinden bununla alakalı bize gelen bilgilere göre bunun üzerinde Şam Kantar'ına göre yüz kantar demir bulunuyordu. Ve her kantar 100 Ratıl'dan oluşuyordu. Şam'lı Ratıl, Bağdat'lı Ratıl'ın dört katıydı. Bu Kebş'in başı Sultan'a getirilerek onun önüne bırakıldı. Ben onu gördüm ve onu inceledim, şekli yün eğrilen çıkırlara benziyordu”. Bkz. İbn Şeddâd, s.97.Ratıl: Günümüzde Arap dünyasında da kullanılmaya devam eden bu ölçü biriminin karşılığı 3 kg'dır. Bkz. Mucamu'l-Me'ani. <https://www.almaany.com/رطل>. 24-02-2018.

⁶⁸ İbn Şeddâd, s. 98.

ve El Markis dahi yaralanmıştır⁶⁹. Sultan daha sonra askerlerine Akkâ'nın kuzeyinde düşmandan uzak bir yerde bir tepenin eteğinde tuzak kurmalarını söylemiştir. Böylece bu askerlerin bir kaçının düşmana gözükmelerini sağlayarak haçlıların bir kısmı daha imha edilmiştir⁷⁰.

H.587 Muharrem/M.1191 yılı Ocak ayında kış mevsimi olduğundan denizden düşman gemilerinin gelmeyeceğinden emin olunca Akkâ'ya yedek askerler, yiyecek ve erzak takviyesi yapılmıştır. Düşman bu faaliyetleri engellemeye çalıştıysa da başarılı olamamıştır⁷¹. Bu sırada kış mevsimi ve yağmurlar nedeniyle haçlılar çok zor duruma düşmüştü ve kıtlıkla mücadele ediyorlardı. Nitekim daha önce dört bir yandan erzak ve malzeme aldıkları deniz yolu da kapalıydı. Kont Henry de hastalanmış ve ölmek üzereydi⁷². Bu sırada yoğun bir şekilde olmasa da Akkâ ve civarında haçlılarla mücadele devam etmekteydi. Müslüman askerleri bu çatışmalardan birinde 45 Haçlıyı esir alarak Sultan'a götürmüştür. Sultan bu esirler arasında yaşlı ve ağzında hiç diş kalmayan, hareketi bile çok yavaş olan ihtiyar birini görünce Tercümana dönerek "sen bu yaşında neden buraya geldin ve bu kadar mesafeyi neden yaptın?" demiştir. İhtiyar ise "ben ve memleketim arasında aylarca süren mesafe var, buraya gelmemin nedeni ise Kıyame Kilisesi'nde Hac yapmaktır" demiştir. O'nun bu durumuna üzülen Sultan, ona minnet göstererek serbest bırakmış ve düşman kampına bir at üzerine bindirip göndermiştir⁷³.

Bu sırada düşman askerleri ne zaman Müslüman askerleri ile karşılaşma fırsatı bulsalar her seferinde Fransız Kralı'nın geleceğini söyleyerek tehdit etmişlerdir⁷⁴. Haçlı seferine çıkmayı kabul eden Fransa Kralı II. Philippe Auguste ve İngiltere kralı II. Henry aralarında devam eden savaş nedeniyle ülkelerinden uzun süre ayrılamamışlardı. Ancak daha sonra yaptıkları saldırmazlık anlaşması ile birlikte harekete geçmeye karar vermişlerdir. İngiltere Kralı II. Henry bu hazırlıklar sırasında ölünce yerine oğlu I. Richard çıkmıştır. Ele geçirilecek yerlerin eşit olarak paylaşılması konusunda anlaşan krallar doğuya doğru harekete geçmiştir. 20 Nisan 1191'de Fransa Kralı Akkâ önlerine gelerek kuşatmaya katılmıştır⁷⁵. Akkâ savaşları devam eden süre içinde Richard'ın⁷⁶ gelişi beklenmiştir. Nitekim Richard ise H.587 Cemaziyevvel ayının 13'ünde/M. 8 Haziran 1191'de Akkâ'ya ulaşmıştır. O'nun 25 büyük gemi dolusu askerle gelmesi haçlıları oldukça sevindirmiştir⁷⁷. H.587 Cemaziyevvel ayının 16'sında/M. 11 Haziran 1191 tarihinde Müslüman askerlerine takviye amacıyla içinde asker ve erzak dolu büyük bir basta gemisi Akkâ limanına gelmiştir. Ancak haçlılar tarafından oldukça sıkıştırılan bu bastanın Yakub adlı kumandanı askerlerine "Öleceksek izzetle ölelim ve bu bastadan onlara hiçbir şey teslim etmeyelim" demiş ve kazmalarla bastanın etrafına delik açarak denizin suyunun içeri girmesini sağlamıştır. Böylece gemi, içinde bulunan aletler ve erzaklarla beraber batmıştır. Dolayısıyla düşman bu bastadan hiçbirşey elde edememiştir⁷⁸.

Akkâ savaşları şiddetli bir şekilde devam ederken Müslümanlar için çalışan ve düşman çadırına girerek bazı soygunlar yapan kimseler bir gün üç aylık bir bebeği kaçıranca pazarda satmıştır. Bebeğinin kaçırıldığını fark eden kadın ise gece boyunca feryad ederek durumu haçlı

⁶⁹ İbn Şeddâd, s. 101-103.

⁷⁰ İbn Şeddâd, s. 104.

⁷¹ İbn Şeddâd, s. 106-107.

⁷² İbn Şeddâd, s. 107.

⁷³ İbn Şeddâd, s. 108-109.

⁷⁴ İbn Şeddâd, s. 109.

⁷⁵ İbn Şeddâd, s. 110-113; Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s. 29-30; Şeşen, s. 150.

⁷⁶ İbn Şeddâd bu kral hakkında "Bu İngiliz Kralı çok katı, sert ve cesareti muazzam, hırslı ve azimli bir adamdı. Onun muzaffer çıktığı muazzam vakıplar vardı çünkü savaşta cesaretliydi. Krallık mertebesinde Fransız Kralı'ndan daha düşük olmasına rağmen para, şöhet ve cesaret bakımından önde gelirdi" demektedir. Bkz. İbn Şeddâd, s. 110.

⁷⁷ Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s. 41-42.

⁷⁸ İbn Şeddâd, s. 113-114.

karargâhındaki yetkililere bildirmiştir. Bunun üzerine bu şahıslar kadına “Sultan Selâhaddin’e git ve ondan yardım talep et, O, şüphesiz ki yufka yüreklidir bebeğini sana iade edecektir, şimdi biz ona gitmen için kamptan çıkmaya izin veriyoruz” demişlerdir. Kadın kendine söyleneni yaparak doğru Sultan Selâhaddin’in yanına doğru yola çıkmıştır. Sultan’ın askerleri onu serbest bırakarak Sultan’a gitmesi için izin vermiştir. Kadın hüngür hüngür ağlayarak Sultan’a durumu bildirmiştir. Kadının durumuna üzülen Sultan bu durumu adamlarına sormuş ve bilgi almıştır. Ancak bebeğin pazarda satıldığını öğrenmiştir. Bunun üzerine Sultan bebeği alan kişiye parasının ödenerek alınmasını emretmiş ve çocuk getirilip annesine teslim edilene kadar orada durmuştur. Kadın bebeğini alınca yine hüngür hüngür ağlamış ve bunu gören herkes de ağlamıştır. Kadın bebeğini bir saat kadar emzirdikten sonra Sultan onu çağırarak bir atın üzerine bindirmiş ve düşman karargâhına göndermiştir. Bu Sultan Selâhaddin’in merhameti ve insanlığının ne kadar yüce olduğunun önemli bir göstergesidir⁷⁹.

Bu arada Haçlılar Akkâ’yı alabilmek için tazyik hareketlerini sürekli hale getirmişlerdi. Ancak Sultan Selâhaddin’in Akkâ halkı ile anlaştığı üzere haçlıların her hamlesinde Akkâ halkı bardakları çarpıştırarak Sultan’a ve askerlerine haber vermiştir. Bu haberi alan Müslüman askerleri haçlı hamlelerini engellemeyi başarmıştır. Müslümanların bu başarılarını gören İngiltere Kralı, Sultan ile görüşmek istemiştir. Sultan bu talep karşısında “Krallar ancak bir kaidenin üzerine bir araya gelirlir. Bir araya geldikten sonra onlar arasında bir savaş olması imkansızdır. Öyle istiyorsa bu görüşmeden önce bir kaide üzerine anlaşmamız gerekiyor, birbirimizi iyice anlamak için aramızda güvenilir bir tercüman olmalı, kastettiğim sıfattaki tercüman aramızda olsun. Bu temel üzerine anlaşsaksak inşallah bu görüşme gerçekleşir” demiştir⁸⁰. Haçlılar, İngiltere Kralı geldikten sonra Akkâ’yı daha şiddetli bir şekilde sıkıştırmıştır. Öyle ki İngiltere Kralı hastanmış, Fransız Kralı yaralanmış olmasına rağmen bu saldırılar devam etmiştir⁸¹. Bu Akkâ halkının Sultan Selâhaddin’e bildirdiği şikayetlerden açıkça anlaşılmaktadır. Bu sırada Sûr şehrinde daha fazla ayrı kalmak istemeyen El-Markis Sûr’a dönmüştür. Haçlılar bu duruma üzülmüştür çünkü El-Markis başarılı bir liderdi.⁸² Bu sırada Sultan Selâhaddin’e yardım etmek amacıyla Sincar, Musul ve Mısır’dan Müslüman askerleri gelmiştir. Buna oldukça sevinen Sultan bu askerleri ordusunun sağ ve sol cenahlarına eklemiştir. Bu arada İngiliz Kralı’nın hastalığı şiddetlenmiş ve Fransızlar da bununla ilgilendikleri için Müslümanlara sardırma fırsatı bulamamışlardır⁸³.

İngiliz Kralı, Sultan Selâhaddin ile görüşmek için yeniden elçi göndermiştir. Bunun üzerine Sultan bu teklifi kabul etmiştir. Ancak Kralın hasta olması ve etrafındaki adamların “Hıristiyanlığı riske atıyorsun” diye onu kınamaları bu görüşmeyi engellemiştir. İbn Şeddâd’a göre Sultan Selâhaddin’in bu elçileri kabul etmesinin sebebi düşmanın durumunu öğrenmektir⁸⁴.

Bu elçiler gelip giderken bir yandan da düşman Akkâ surlarına sürekli mancınıklarla vurmaya devam etmiştir. Dolayısıyla Akkâ surları sarsılmış ve zayıflamıştır. Gece gündüz savunmada olan Akkâ halkı da oldukça yorulmuştur. Nitekim Akkâ halkı sayıları az olmasına rağmen iş bölümü yaparak birçok işi bir arada yapmak zorunda kalmıştır. Bazıları surlarda, bazıları hendeklerde, bazıları mancınıklarda, bazıları gemilerde mücadele etmiştir. Düşman Akkâ surlarının sarsıldığını ve zafiyete düştüğünü görünce her taraftan akın etmeye başlamıştır. Sultan bu olayları askerleri ve Akkâ ahalisinin kadehleri çarpması alametiyle öğrenince onları kurtarmak için ordusunun başında yola çıkmıştır. Çarpışmalar devam ederken Akkâ halkından

⁷⁹ İbn Şeddâd, s. 111.

⁸⁰ İbn Şeddâd, s. 115.

⁸¹ Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s. 42.

⁸² İbn Şeddâd, s. 116.

⁸³ İbn Şeddâd, s. 117.

⁸⁴ İbn Şeddâd, s. 117-118.

eğer bizi kurtaramazsanız, teslim oluruz yazan bir mektup gelmiştir. Bu duruma Sultan çok üzülmüştür. Çünkü Akkâ'yı korumak için Kudüs, Dımaşk, Haleb, Mısır ve bütün İslam memleketlerinin askerleri orada toplanmasına rağmen deniz tarafından güçlü olan düşmana karşı başarı sağlanamamıştır⁸⁵.

Bu sırada Akkâ Valisi Seyfeddin El-Meştub aman aldıktan sonra Fransız Kralı'nın huzuruna şahsen çıkmıştır.

Fransız Kralı'na "sizden birçok memleket aldık. Biz memleketlere saldırı düzenliyorduk ve içlerine giriyorduk buna rağmen bizden aman talep edenlere aman verirdik. Onların güvenliği için daha güvenli bir yere taşındık ve ikramda bulunduk ve biz Akkâ'yı teslim etmek isteriz. Bunun karşılığında canlarımıza aman ver" dedi. Fransız Kralı ise "Şu aldığımız memleketler ve kralları var ya onlar ve siz benim kölelerim ve kullarımınız. Bu benim kararım" dedi. El-Meştub bunları duyduktan sonra o da sözlerini ağırlaştırarak o makamda birçok söz söyledi ve "ancak hepimizi öldürdükten sonra o memleketi bizden teslim alırsınız, bizden biri öldürülürse, sizin ileri gelenlerinizden 50 kişi öldürülür" diyerek geri dönmüştür⁸⁶.

Bu görüşmelerden anlaşılacağı üzere haçlılara Akkâ'nın içindekilerin canlarına dokunulmaması ve kutsal haçın kendilerine verilmesi şartıyla teslim edilmesi teklifi götürülmüş fakat haçlılar bu teklifi kabul etmedikleri gibi Akkâ'ya karşı saldırılarını daha da şiddetlendirmişlerdir. Dolayısıyla Akkâ halkı daha zor duruma düşmüştür. Nitekim günden güne Akkâ'da zafiyet artmış ve şehrin surlarındaki delikler ve çatlaklar daha da çoğalmıştır. Akkâ halkı bunu telafi etmek için zarar gören bölgelerin arkasında bir sur daha yapmaya çalışmıştır⁸⁷.

Bu olaylar üzerine Akkâ ahalisinin düşmanla barış anlaşması yapmaktan başka çaresi kalmamıştır. İki taraf arasında yapılan anlaşmaya göre Akkâ'nın yanı sıra içindeki aletler ve savaş malzemeleri, gemiler, 200.000 dinar ve Haçlılar tarafından seçilecek 1500 Şövalye ve Kutsal Haç onlara verilecekti. Müslümanlar ise kadın, çoluk çocuklarıyla ve onlara has olan kumaşlarla Akkâ'dan çıkacaklardı. Bunun yanında her iki taraf arasında aracılık yapan Markis için 10.000 dinar garanti edilmiş ve arkadaşları için de 4000 dinar verilmiştir. Bu anlaşma üzerine H.587 Cemaziyelahir ayının 17'si Cuma günü/M. 12 Temmuz 1191'de Haçlılar büyük bir coşkuyla Akkâ'ya girmiştir⁸⁸. Sultan Selâhaddin anlaşmaya uygun olarak ilk grup esirleri serbest bırakmıştır. Ancak İngiliz Kralı Richard, belirtilen esirlerin tamamının verilmediği gerekçesiyle Müslüman esirleri serbest bırakmamış ve yaklaşık 3000 kişiyi öldürtmüştür. Bu olay İbn Şeddâd tarafından şu şekilde aktarılmaktadır: "...Ardından o gün Allah onların yanındaki Müslüman esirlerin bir kısmına şehadet nasib etti. Esirler ise iplerle bağlanmış ve sayıları neredeyse 3000 kişidir, esirlere tek bir adam gibi saldırdılar, kılıçlarının vuruşlarıyla ve saplamalarıyla öldürdüler"⁸⁹. Müslüman askerleri bu insanları kurtarmak isteseler de Haçlı saflarını aşip onlara ulaşmak mümkün olmamıştır. Ancak Richard'ın şehirden ayrılıp Yafa'ya doğru yola çıkmasından sonra haçlılar takip edilerek bir kısmı öldürülmüş ve Akkâ katliamının intikamı alınmaya çalışılmıştır⁹⁰.

Akkâ savunması Haçlı Seferleri sırasındaki en büyük savunma savaşlarından biri olmuştur. Ancak Akkâ'nın deniz kıyısında bulunmasından dolayı Eyyubî donanması, muazzam haçlı donanması karşısında zayıf kalmıştır. Haçlılar denizlerdeki üstünlükleri nedeniyle de sürekli olarak Avrupa'dan yardım almıştır. Nitekim denizden gelen kuvvetlerin karadan gelen ordular kadar yıpranmaması da onların başarısında etkili olmuştur⁹¹. III. Haçlı Seferi'nin sona

⁸⁵ İbn Şeddâd, s. 119.

⁸⁶ İbn Şeddâd, s. 120.

⁸⁷ İbn Şeddâd, s. 121; Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s. 44; Şeşen, s. 157-158.

⁸⁸ İbn Şeddâd, s. 122.

⁸⁹ İbn Şeddâd, s.125; Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s.47.

⁹⁰ İbn Şeddâd, s.125; Runciman, (*Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri*), s.48-49.

⁹¹ Şeşen, s.161.

ermesinden sonra 3 Mart 1193 tarihinde Sultan Selâhaddin Eyyubî hastalanarak ölmüştür. Bunun üzerine iktidar oğulları, kardeşleri ve akrabaları arasında paylaşılınca islam birliği bölünmüştür. Nitekim iktidar kavgaları sırasında da Müslümanlar Akkâ etrafında hakim bulunan Haçlılara karşı harekete geçememiştir.

Sonuç

Müslümanların ilk deniz seferleri sırasında donanma üssü olarak kullanılan Akkâ, I. Haçlı Seferi sırasında Kudüs Haçlı Krallığı tarafından ele geçirildikten sonra Hıristiyanların hareket üssü haline gelmiştir. Bu dönemde Akkâ kalabalık nüfusu, büyük ve güvenli bir limanı ile önemli bir ticaret merkezi konumundadır. Nitekim Kudüs'ün güvenliği açısından da adetâ koruyucu bir kalkan görevinde olan Akkâ, Kudüs'ü ele geçirmek veya korumak isteyenlerin göz diktiği bir şehir olmuştur. Dolayısıyla Sultan Selâhaddin'in Hittin Savaşı'nda Kudüs'ü ele geçirmesinden sonra hırslanarak büyük ordular toplayan haçlıların Kudüs'ü geri almaları yolunda büyük bir engel teşkil eden Akkâ haçlıların hedefi haline gelmiştir. Sultan Selâhaddin hem Kudüs'ü haçlılara geri vermemek hem de Doğu Akdeniz sahillerinde güvenliği sağlamak amacıyla önemli bir liman kenti olan Akkâ'nın korunmasına büyük önem vermiştir. Bu nedenle haçlıların şiddetli bir şekilde sıkıştırdığı Akkâ şehrinin halkını bu süreçte her bakımdan desteklemiştir. Kendisi Akkâ yakınlarındaki tepelere karargâh kurmuş ve civardaki diğer Müslüman hükümdarlardan da askeri destek talep ederek burayı haçlılara karşı korumak için elinden geleni yapmıştır. Ancak öncelikle başarı elde edilen bu savaşlarda Fransa ve İngiltere krallarının büyük ordularıyla haçlılara destek için gelmesiyle beraber Akkâ şehri ahalisi zor duruma düşmüştür. Her ne kadar aralarında iş bölümü yaparak şehri korumaya çalıştılsa da Akkâ surları etrafında açılan delikler her gün biraz daha artmıştır. Haçlıların kuvvetli donanmaya sahip olması ve deniz tarafından sürekli olarak askeri destek almalarına karşılık Eyyubî donanmasının haçlı donanması karşısında zayıf kalması da Akkâ savunmasını zorlaştırmıştır. Bu nedenle Sultan Selâhaddin Akkâ halkının talepleri üzerine haçlılarla halkın can güvenliği ve 1500 Haçlı Şövalyesinin serbest bırakılması şartıyla bir anlaşma yapmak zorunda kalmıştır. Böylece büyük mücadeleler verilerek ele geçirilen Akkâ şehri düşmüştür. Ancak bir yanda bebeğini kaybeden bir annenin feryadına karşı duyarsız kalamayan, Kıyame Kilisesi'ni ziyaret etmek için gelen yaşlı bir esiri serbest bırakan Sultan Selâhaddin'in yüce merhametine karşı haçlılar anlaşmanın aksine 3000 kadar Müslümanı öldürmüştür. Bu durum ise Müslümanlar arasında büyük bir üzüntüye sebep olmuştur.

Kaynakça

- Altan, E., (2014). “Haçlılara karşı mücadelenin önde gelen liderlerinden Nüreddin Mahmud b. Zengî (1146-1174)” (*Türk Tarihinde Lider ve Liderlik Anlayışı*), Editör. A. Arslan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul.
- Altan, E., (2003). *İkinci haçlı seferi (1147-1148)*, TTK, Ankara.
- Altan, E., (2013). “Renaud de Châtillon: Antakya Prinkepsi (1153-1160), Mâvera-Ürdün Senyörü (1177-1187)”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, (55), İstanbul.
- Ayönü, Y., (2014). *Selçuklular ve Bizans*, TTK, Ankara.
- Bayındır, A., (Kasım/2018). “Türkiye Selçukluları Kuruluş Dönemi Kutalmışoğlu Süleyman-Şah (1075-1308)”, *Akademik Matbuat Dergisi*, 2(2), ss. 19-30.
- Bayındır, A., (2020). *Selçuklularda saltanat mücadeleleri*, Hiperyayın, İstanbul.
- Bahâeddin İbn Şeddâd, “en-Nevâdirü's-sultâniyye ve'l-mehâsinü'l Yûsufiyye”, Hindawi Eğitim ve Kültür Vakfı Yay., Kahire, 2015.
- Becker, C. H., (2001). “Eyübîler”, *İA, IV.*, MEB, Eskişehir.
- Buhl, F., (2001)., “Akkâ”, *İA., I.*, MEB., Eskişehir.
- Demirkent, I., (1994). “Haçlı seferleri düşüncesinin doğuşu”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S.35, İstanbul.

- Demirkent, I., (1988)., "Hittîn zaferi ve Kudüs'ün müslümanlarca fethinin Batı'daki Akisleri", *Belleten Dergisi*, (52), TTK, Ankara, s. 1548-1549.
- Demirkent, I., (1996). *Türkiye Selçuklu hükümdarı Sultan I. Kılıçarslan*, TTK, Ankara.
- Khoniates Niketas, *Historia (Ioannes ve Manuel Komnenos Devirleri)*, (Çev.:Fikret Işıltan), TTK, Ankara, 1995.
- Komnena Anna, *Alexiad (Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexios Komnenos Dönemi'nin Tarihi)*, (Çev.:Bilge Umar), İnkılâp Kitapevi yay., İstanbul, 1996.
- Mucamu'l-Me'ani. <https://www.almaany.com/رطل>.24-02-2018.
- Ostrogorsky Georg, *Bizans devleti tarihi*, TTK, Ankara, 1999.
- Şeşen, R., (2016). *Kudüs Fatihî Selâhaddin Eyyubî*, Yeditepe yay., İstanbul.
- Runciman, S., (1992a). *Haçlı seferleri tarihi(Akkâ Krallığı ve Daha Sonraki Haçlı Seferleri)*, III., (Çev.:Fikret Işıltan), TTK, Ankara.
- Runciman, S., (1992b). *Haçlı seferleri tarihi(Kudüs Krallığı ve Frank Doğu 1100-1187)*, II., (Çev.:Fikret Işıltan), TTK, Ankara.
- Turan, O., (1969). *Selçuklular tarihi ve Türk-islâm medeniyeti*, Turan Neşriyat Yurdu, İstanbul.
- Turan, O., (2016). *Selçuklular zamanında Türkiye*, Ötüken yay., İstanbul.
- Urfalı Mateos, *Vekayinamesi, (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli(1136-1162)*, (Çeviren:Hrant D. Andreasyan), TTK, Ankara, 2000.